

СІМЕЙНЕ ФЕРМЕРСТВО, ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО, ЕКОЛОГІЧНО ТА ЕКОНОМІЧНО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Семперович І.В., здоб. ступ. PhD

Науковий керівник – д-р екон. наук, доц. **В.В. Антошенкова**
Державний біотехнологічний університет

Сільське господарство є центральною складовою української економіки та основним джерелом засобів до існування для приблизно однієї третини населення України. Однак сільське господарство також було зоною напруженості в Україні, де протягом багатьох років співіснували два різні способи виробництва, а саме: великий індустріальний агробізнес і сімейні фермерські господарства. Агробізнес контролює 53,9% орних земель і забезпечує 54,5% валового внутрішнього сільськогосподарського виробництва України, головним чином спеціалізуючись на виробництві зернових та олійних культур на експорт. Іншу частку, 46,1% сільськогосподарської продукції, забезпечують різноманітні малі і середні сімейні фермерські господарства і особисті селянські господарства, які обробляють 45,5% землі, вирощуючи картоплю, овочі, фрукти, зерно та виробляючи молочну та м'ясну продукцію для особистого споживання та продажу на внутрішніх ринках [1;2]. Незважаючи на важливу роль, яку відіграють сімейні фермерські господарства у сільськогосподарському виробництві для внутрішньої продовольчої безпеки, українські політики часто ігнорують інтереси сімейних фермерських господарств і особистих селянських господарств та віддають перевагу великому бізнесу у своєму баченні економічного розвитку [3, с.95]. Багато програм розвитку сільського господарства та сільської місцевості де-юре спрямовані на підтримку різних виробників продуктів харчування, але де-факто бенефіціаром є агробізнес, який отримує близько 60-70%¹ державних сільськогосподарських субсидій і монополізує індустріальний ланцюг створення вартості агропродовольчої продукції. Війна не усунула напруженість між великими та дрібними виробниками сільськогосподарської продукції в Україні. Навпаки, це загострило напруженість. Росія вторглася в Україну в розпал земельної реформи, спрямованої на скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення, який діяв з 2001 року. Незважаючи на заклики стурбованих науковців, неурядових організацій та фермерів, уряд не зупинив реформу. Навпаки, багато політиків сподіваються, що лібералізація ринку землі збільшить інвестиції в українське велике сільське господарство та забезпечить

експортні надходження до бюджету, необхідні для відновлення країни після війни (до війни на долю сільськогосподарської галузі припадало 45% експортних надходжень). У той же час, беручи до уваги тверді наміри України приєднатися до ЄС, український уряд тепер має переглянути правила та норми щодо розвитку сільського господарства та сільських територій, щоб вони відповідали Спільній аграрній політиці ЄС (що теоретично мало б означати меншу підтримку для великомасштабного експортно-орієнтованого агробізнесу і більше інвестицій у комерціалізацію сімейних фермерських господарств та у програми сільського розвитку).

Незважаючи на те, що уряд України чітко орієнтований на великий агробізнес і проводить неоліберальну аграрну політику, він має певною мірою реагувати на вимоги громадських та наукових організацій, які представляють інтереси сімейних фермерів та особистих селянських господарств. Крім того, уряд України зобов'язаний привести українське законодавство та політику у відповідність до стандартів ЄС та міжнародних стандартів, що вимагатиме додаткових зусиль для підвищення рівня сталості українського сільського господарства, розширення різноманітності моделей ведення сільського господарства (особливо сімейного типу) та сприяння розвитку сільської місцевості.

Таким чином, український уряд зараз стоїть перед великою дилемою: чи продовжувати підтримувати широкомасштабну експортно-орієнтовану модель сільського господарства, яка розглядається багатьма політиками як спосіб реконструкції та відновлення країни після війни, чи переорієнтуватись на сімейне фермерство, яке є соціально, екологічно та економічно сталим і більш стійким у часи кризи, і його необхідно посилити, якщо Україна хоче інтегруватися далі та зрештою приєднатися до ЄС. Політичний вибір у цьому непростому питанні визначатиме майбутнє українського сільського господарства та села в довгостроковій перспективі.

Інформаційні джерела

1. Українське сільське господарство у воєнний час. URL: <https://www.tni.org/en/article/ukrainian-agriculture-in-wartime?translation=uk>

2. Базовий комплаєнс на підприємстві: ризики в умовах воєнного стану. URL: https://biz.ligazakon.net/aktualno/13070_bazoviy-komplans-na-pdprimstv-riziki-v-umovakh-vonnogo-stanu.

3. Антощенко В. В., Кравченко Ю. М. Земельна реформа, досвід, тенденції та перспективи. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2018. Вип. 193. С. 94-102.